Atgādne būvdarbu veicējiem

Būvniecība no darba aizsardzības viedokļa uzskatāma par vienu no bīstamākajām nozarēm, jo tajā nodarbinātie biežāk nekā vidēji Latvijā cieš nelaimes gadījumos darbā un saslimst ar arodslimībām. Kāpēc? Tas saistīts ar daudziem aspektiem, bet kā svarīgākie jāmin daudzie un dažādie darba vides riska faktori, kas sastopami ikvienā būvlaukumā, dažādu profesiju un atšķirīga profesionālās sagatavotības līmeņa darbinieki, daudzu apakšuzņēmēju nesaskaņota vai nepietiekami saskaņota darbība, kā arī laika trūkums. Tomēr visa pamatā ir nepietiekama izpratne par darba aizsardzības jautājumiem gan no darba devēju puses, gan nodarbināto, gan pasūtītāju puses.

No nodarbināto puses ļoti svarīga ir attieksme pret darba aizsardzības jautājumiem un lēmumiem, ko pats būvdarbu veicējs pieņem, piemēram, uzlikt aizsargķiveri vai nē, uzlikt vai neuzlikt aizsargmargas sastatnēm, noņemt vai nenoņemt aizsargu rokas slīpmašīnai. Šīs atgādnes mērķis ir veidot izpratni par to, kādas ir biežākās ar darba aizsardzību saistītās problēmas būvlaukumos un kā iespējams pašam sevi pasargāt.

Apdomā pirms pieņem lēmumu! Darbā neriskē!

Kas ir būvdarbi?
Būvdarbi ir ļoti plašs jēdziens – tie sevī ietver gan būvlaukumu sagatavošanu, gan pašu ēku būvniecību, gan iekšdarbu veikšanu, gan demontāžas darbus utt. Atbilstoši normatīvo aktu prasībām, būvdarbi sevī ietver sekojošo:

- pazemes darbus;
- zemes darbus (arī mākslīgo zemes būvju ierīkošanu);
- ārējo inženiertīklu izbūvi;
- betonēšanu;
- mūrēšanu;
- izolēšanu un jumiķu darbu;
- namdaru un būvgaldnieku darbu;
- saliekamo (iepriekšizgatavoto) būvkonstrukciju montāžu un demontāžu;
- apdares darbus (piemēram, apmešanu, flīzēšanu, krāsošanu, tapsēšanu, stiklinieka darbus);
- ēku iekšējo sanitārtehnisko tīklu un iekārtu ierīkošanu un montāžu;
- būvju nojaukšanu, noārdīšanu un demontāžu;
- būvremontu;
- būvju rekonstrukciju, renovāciju un restaurāciju;
- būvju uzturēšanu, ja tā saistīta ar kādu no šajā punktā minētajiem darbu veidiem;
- urbumu veikšanu;
- bagarēšanu un zemūdens darbus.

Kas jāiegaumē būvdarbu veicējiem?
Tava iepazīšanās ar šo atgādni neaizstāj darba aizsardzības instruktāžas. Izskaidrot darba aizsardzības instrukcijas un informēt Tevi par darba vides riska faktoriem, kuriem Tu esi pakļauts, kā arī citiem darba aizsardzības jautājumiem ir darba devēja pienākums.

Tavs pienākums ir uzmanīgi klausīties darba aizsardzības instruktāžas!
Ja kas ir neskaidrs, tad pārjautā!

Kāpēc darba aizsardzība būvniecībā ir tik svarīga?
Atbilstoši pētījumu "Darba apstākļi un riski Latvijā" (2005.-2007. un 2009.-2010.) rezultātiem būvniecības nozarē notikušo nelaimes gadījumu skaits ir lielāks nekā vidēji Latvijā, tomēr pēdējo gadu laikā tas ir strauji samazinājies. Pēc Valsts darba inspekcijas datiem smago un letālo nelaimes gadījumu skaita ziņā tā ieņem otro vietu aiz mežizstrādes nozares. 2010.gadā nelaimes gadījumos darbā būvniecībā cieta 99 nodarbinātie, tai skaitā 27 nelaimes gadījumi bija smagi, bet 4 - letāli. Pēc Valsts darba inspekcijas datiem 2010.gadā būvniecībā tika konstatēti 87 jauni arodslimnieki.

Kāpēc būvniecībā notiek nelaimes gadījumi darbā?
Nelaimes gadījumi darbā notiek ļoti daudzu un dažādu iemeslu dēļ, taču būvniecība atšķiras no citām nozarēm ar to, ka bieži objektos tiek pieļautas kļūdas darba organizācijā, koordinācijā, netiek ievērota būvdarbu secība, kā arī ir izteikts laika trūkums. Līdzīgi kā kopumā Latvijā, arī būvniecībā bieži netiek ievērotas darba aizsardzības instrukciju prasības un netiek izvēlētas piemērotas darba veikšanas metodes. Atsevišķus negatīvos piemērus skatīt tālāk.

❑ Tiek izmantotas sastatnes, kas nav uzstādītas ar visām aizsargmargām (sānu un gala), kājlīstēm un nav ierīkoti pārejas tiltiņi	
❑ Tiek izmantotas pašizgatavotas sastatnes un kāpnes, kurām nav veikti ne drošības aprēķini, ne ievērotas normatīvo aktu prasības	
❑ Darbam augstumā tik izmantoti dažādi nestabili, pašizgatavoti palīglīdzekļi	

❑ Sastatnes tiek būvētas uz nestabilas pamatnes	
❑ Tiek izmantoti bīstami pārvietošanās ceļi	
❑ Netiek iežogotas un apzīmētas bīstamās vietas	

❑ Netiek uzstādīti aizsargnožogojumi ❑ Kāpnes un sastatnes netiek pienācīgi nostiprinātas, lai novērstu to sasvēršanos vai slīdēšanu	
❑ Darbs augstumā tiek veikts bez nekādiem aizsardzības līdzekļiem (bez margām, bez drošības sistēmām un pretkritienu aizsardzības līdzekļiem, netiek lietoti individuālie aizsardzības līdzekļi – aizsargķiveres, aizsargcimdi, aizsargapavi)	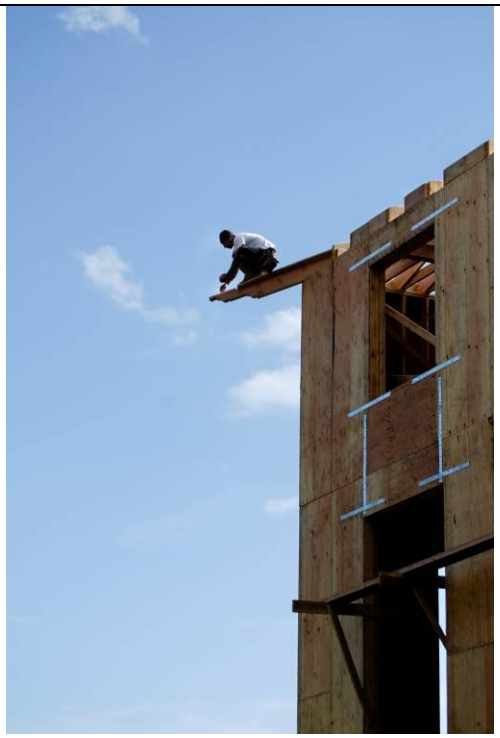

❑ Tiek veikta nedroša kravu pacelšana un pārvietošana ❑ Netiek pietiekami stabili novietota krava ❑ Būvdarbu veicēji neatļauti atrodas zem iekārtām un paceltām kravām vai atrodas tur bez piemērotiem aizsardzības līdzekļiem (attēlā nodarbinātajiem nav aizsargķiveres)	
❑ Tiek izmantots bojāts vai nepārbaudīts darba aprīkojums (attēlā rokas slīpmašīna bez aizsarga – griezējripa nav nosegta)	
❑ No darba vietām netiek aizvākti nevajadzīgie materiāli, instrumenti, atkritumi ❑ Darba vietās netiek uzturēta kārtība un tīrība	

❑ Darba vietās tiek atstāti nevajadzīgi šķēršļi un tie netiek apzīmēti (piemēram, armatūras stieņi)	
❑ Darba vietās netiek sakārtoti vadi un kabeļi	
❑ Elektrosadales skapji tiek izvietoti nedrošās vietās (piemēram, uz zemes vietās, kur iespējama ūdens uzkrāšanās)	

❑ Netiek nostiprinātas demontējamās konstrukcijas un tranšejas, netiek ievērota darbu secība ❑ Netiek pareizi izvēlētas darba metodes	

Ar kuriem būvdarbu veicējiem biežāk notiek nelaimes gadījumi?

Lai gan nelaimes gadījumi darbā var notikt ar jebkuru cilvēku, kas atrodas būvlaukumā, tomēr ir atsevišķi nodarbinātie, kuri cieš vairāk:

- jaunieši - cilvēki, kas tikko uzsākuši darba gaitas;
- uzņēmuma jaunie darbinieki;
- pieredzējušie nodarbinātie, kuri "tā dara jau 30 gadus un nekad nekas nav noticis";
- viesstrādnieki (kuri visbiežāk ir nepietiekami informēti par dažādām darba aizsardzības prasībām, jo lielākajā daļā uzņēmumu visa informācija ir pieejama latviešu valodā, ko viesstrādnieki nesaprot);
- nodarbinātie, kas darba vietā atrodas alkoholisko vai narkotisko vielu reibumā.

Kādi ir galvenie riska faktori nodarbinātajiem būvniecībā?

Būvniecība pieder pie tām nozarēm, kurās sastopami ļoti daudz un dažādi riska faktori, turklāt tie visbiežāk iedarbojas vienlaikus, tādējādi savstarpēji spēj pastiprināt šo faktoru iedarbību, piemēram, vienlaicīga visa ķermeņa vibrācija, strādājot ar smago tehniku, un caurvējš, nelabvēlīgi laika apstākļi un darbs neapkurinātās telpās. Jāatzīmē, ka šie faktori ļoti strauji mainās un ir atkarīgi no veicamā darba, objekta lieluma un tā sarežģītības.

Būvniecībā raksturīgi gan visi tradicionālie riska faktori, kuri sīkāk ir minēti tālāk tekstā, gan arī ļoti specifiski riska faktori, par kuriem ļoti reti kāds iedomājas – piemēram, risks inficēties ar B un C hepatītu, HIV/AIDS, ja tiek veikti vecu ēku demontāžas darbi, kurās bijušas narkomānu uzturēšanās vietas (mētājas inficētas šļirces), vai arī pelējuma sēnītes, kuras savairojas vietās, kurās ēku bojājis mitrums – jumta pārsedzes, bojāts ūdensvads vai kanalizācija (pelējuma sēnītes izraisa ļoti spēcīgas alerģiskas reakcijas ar drudzi un izteiktu elpas trūkumu).

<u>Biežāk sastopamie darba vides riska faktori, kas ietekmē nodarbināto drošību:</u>

- nodarbinātā nokrišana (piemēram, no sastatnēm, no jumta, no pārvietojamām kāpnēm, iekrišana nenosegtās šahtās u.c.);
- priekšmetu uzkrišanas risks (piemēram, uz sastatnēm atstāti darbarīki (piemēram, āmuri), priekšmetu atdalīšanās no paceltas kravas, nepareizi novietotas, nostiprinātas kravas gāšanās u.c.);
- priekšmetu uzmešana uz kājas;
- paslīdēšana, aizķeršanās (piemēram, nesakoptas nekārtīgas darba vietas, nesakārtoti vadi, kabeļi, nelīdzena, slidena darba virsma ar bedrēm, peļķēm);
- satiksmes negadījumi gan būvlaukumā, gan uz piebraucamajiem ceļiem;
- asi, ātri lidojoši priekšmeti, kas atdalījušies no darbarīkiem, var izraisīt acu traumas;
- roku savainošana;
- ugunsgrēks (smēķēšana nepiemērotās vietās, nedroša atklātas liesmas lietošana) u.c.

<u>Biežāk sastopamie darba vides riska faktori, kas ietekmē nodarbināto veselību:</u>

- dažādas ķīmiskās vielas un maisījumi (krāsas, šķīdinātāji, impregnēšanas līdzekļi, metināšanas aerosoli u.tml.) – īpaši kaitīga ir vecās krāsas noņemšana ar fēnu, jo gaisa karstuma iedarbībā izdalās un sadalās iepriekš nezināmas vielas, kuras var saturēt ļoti toksiskas vielas – piemēram, svinu);

- putekļi (abrazīvie putekļi no sienu slīpēšanas, koka, betona, cementa putekļi, azbesta šķiedras, veicot šīfera demontāžas vai siltumizolācijas demontāžas darbus, akmens vate, kura kairina ādu un var nokļūt acīs u.tml.);
- fiziskas pārslodzes (smagu priekšmetu pārvietošana, vienveidīgas kustības, darbs piespiedu stāvoklī, piemēram, stāvus ar paceltām rokām, tupus, rāpus, uz ceļiem u.c.);
- vibrācija (izmantojot dažādus rokas instrumentus, strādājot ar būvtehniku);
- troksnis (izmantojot aprīkojumu);
- risks inficēties ar ērču encefalītu – ja darbs tiek veikts "zaļajās" teritorijās, piemēram, mežmalās, privātmāju rajonos u.c.

Biežāk sastopamie darba vides riska faktori, kas ietekmē gan nodarbināto drošību, gan veselību:

- nepiemērots mikroklimats (darbs lietū, sniegā, caurvējā vai neapsildītās telpās var izraisīt saaukstēšanos, kā arī veicināt mugurkaula un locītavu slimību attīstību, bet darbs lielā vējā, vēja brāzmas samazina kravu pārvietošanas drošību un ietekmē darbu augstumā);
- nepietiekams apgaismojums, kas var izraisīt gan nelaimes gadījumus (piemēram, būvdarbu veicējs nevar pārredzēt smagumu pārvietošanas virzienus vai vadus un kabeļus, kas atrodas uz grīdas), gan arodslimības;
- psihoemocionālie faktori (laika trūkums, virsstundu darbs, nakšņošana būvlaukumos, vagoniņos, nepārtraukti mainīgā darba vidē u.c.).

Kas jānodrošina darba devējam?

Stājoties darbā, Tev ar darba devēju obligāti jānoslēdz rakstveida darba līgums!

1. **Ievadapmācība**, kurā Tevi iepazīstina ar darba aizsardzību uzņēmumā, tostarp: uzņēmuma darbības veidu un būtiskākajiem darba vides riska faktoriem; darba vides riska faktoru ietekmi uz drošību un veselību; uzņēmuma darba kārtības noteikumiem; darba aizsardzības sistēmu uzņēmumā; obligāto veselības pārbaužu nozīmi un to veikšanas kārtību; drošības zīmēm; nodarbināto tiesībām un pienākumiem; nodarbināto pārstāvniecību; vispārīgajām prasībām rīcībai ārkārtas situācijās un notiekot nelaimes gadījumam darbā; citiem darba aizsardzības jautājumiem. Darba devējam jābūt pārliecinātam, ka esi sapratis darba aizsardzības ievadapmācības prasības. Par ievadapmācības veikšanu Tu paraksties Ievadapmācības reģistrācijas žurnālā.
2. **Instruktāža darba vietā**, kuras gaitā Tevi iepazīstina ar
   - vispārīgu informāciju par konkrēto iestādi, cehu, iecirkni, objektu, tehnoloģisko procesu un iekārtām, darba un darba vietas organizāciju;
   - nodarbināto drošas pārvietošanās (maršruta) shēmām iestādes, iecirkņa, ceha vai objekta teritorijā;
   - konkrētās darba vietas vai darba veida raksturīgajiem darba vides riska faktoriem;
   - darba vides riska faktoru ietekmi uz veselību un drošību;
   - drošām darba metodēm;
   - darba aprīkojuma lietošanu;
   - individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu;
   - rīcību ārkārtas situācijās un notiekot nelaimes gadījumam darbā;
   - drošības zīmēm konkrētajā darba vietā;
   - darba aizsardzības pasākumiem;
   - citiem darba aizsardzības jautājumiem (piemēram, izmantoto ķīmisko vielu un maisījumu drošības datu lapām).

Darba devējam jābūt pārliecinātam, ka esi sapratis darba aizsardzības instrukciju prasības, tāpēc instruētājam ir jāpārbauda Tavas zināšanas un praktiskās iemaņas. Ja zināšanas pēc instruktāžas darba vietā ir neapmierinošas un var radīt risku Tavai vai kolēģu drošībai un veselībai, Tev ir aizliegts uzsākt darbu un instruktāža jāveic atkārtoti. Tu vari uzsākt darbu pieredzējuša nodarbinātā uzraudzībā, līdz apgūsti drošas darba metodes un paņēmienus, kā arī aprīkojuma lietošanas, darba aizsardzības un ugunsdrošības prasības. Šī perioda ilgums ir atkarīgs no Tava stāža, pieredzes un darba rakstura, ko veiksi. Pēc tam Tu veic darbu patstāvīgi, bet darba devējs nodrošina darba aizsardzības prasību ievērošanas kontroli. Arī par šīs instruktāžas veikšanu Tu paraksties Darba aizsardzības instruktāžu reģistrācijas žurnālā.

Nekad neparaksties instruktāžu žurnālos bez instruktāžas saņemšanas! Tavs pienākums ir ievērot instrukcijās noteiktās prasības!

3. Bezmaksas **individuālie aizsardzības līdzekļi**, kuru izvēle pamatojas uz precīzu darba vides riska faktoru novērtējumu. Tavs pienākums ir lietot izsniegtos individuālos aizsardzības līdzekļus, bet ja darba devējs tos neizsniedz – Tev ir tiesības pieprasīt tos!

Būvlaukumā obligāti jālieto aizsargķivere, laika apstākļiem piemērots darba apģērbs un darba apavi ar triecienizturīgu purngalu un necaurduramu zoli! Atkarībā no veicamā darba iespējams jālieto vēl arī citi aizsardzības līdzekļi – piemēram, pret kritiena aizsardzības līdzekļi, sejas aizsardzības līdzekļi, cimdi u.c.

4. **Obligātā veselības pārbaude** ārstniecības iestādē un tās atkārtota pārbaude, ja to prasa veicamais darbs un ja Tavu veselības stāvokli ietekmē vai var ietekmēt kaitīgie darba vides riska faktori vai Tu veic darbu īpašos apstākļos. Stājoties darbā, par pirmreizējo obligāto veselības pārbaudi maksā pats nodarbinātais vai pēc savstarpējas vienošanās - darba devējs. Par iepriekšējo vai periodisko obligāto veselības pārbaudi maksā darba devējs.

Tavs pienākums ir iziet obligāto veselības pārbaudi, uz ko darba devējs ir nosūtījis, lai pārliecinātos, ka Tavs veselības stāvoklis ļauj veikt darbu droši un vai Tev nav attīstījusies arodslimība!

5. **Apmācība** pirmās medicīniskās palīdzības sniegšanā, apmācība darbam ar darba aprīkojumu, bīstamajām iekārtām, ķīmiskajām vielām, smagumu pārvietošanā utt.
6. **Sadzīves un atpūtas telpas** (apsildītas ģērbtuves ar iespēju žāvēt darba apģērbu un apavus, dušas, tualetes, atpūtas telpas).

Kas būtu jāievēro un jāizpilda visiem būvniecībā nodarbinātajiem?

- pirms darba uzsākšanas saved kārtībā savu apģērbu (aizpogā visas pogas, aizšņorē apavu auklas, uzliec aizsargķiveri u.t.t.); pēc darba pabeigšanas novieto darba apģērbu un individuālos aizsardzības līdzekļus tam paredzētajā vietā;

Attēlā redzama darba vieta, kas pēc darba pabeigšanas nav sakārtota – individuālie elpceļu aizsardzības līdzekļi nomesti zemā un atstāti.

- nepadod darbarīkus citiem nodarbinātajiem, metot tos;
- negrūsties uz sastatnēm;
- neesi pārgalvīgs – nelēkā pa sastatnēm, nepārvieto kāpnes, nenokāpjot no tām ("nelec" uz pārvietojamām kāpnēm), nekādā gadījumā darba laikā nelieto alkoholu vai citas apreibinošas vielas (narkotikas) u.c.;
- ievēro būvdarbu vadītāja un darba aizsardzības speciālista rīkojumus, kas attiecas uz drošu darba veikšanu un darba aizsardzību;
- neveic patvaļīgas darbības, ja neesi apmācīts to darīt (piemēram, nelieto autoiekrāvēju, ja neesi apmācīts to darīt);

- pārtrauc darbu, ja ir nelabvēlīgi laika apstākļi, piemēram, stiprs vējš, atkala, lietus, strādājot uz jumta;
- nekāp uz nedrošām sastatnēm vai veicamajam darba veidam neatbilstošām kāpnēm;

;

- neizmanto piekaramos griestus sastatņu un kāpņu vietā, tie nav paredzēti lielam svaram, nelieto citas nedrošās konstrukcijas, kas var izjukt;
- pārvietojies tikai pa speciālām laipām, tiltiņiem, pārejām, kurām jābūt ar margām;
- beidzot darbu, neatstāj nedroši noliktus materiālus vai darba rīkus, it īpaši uz sastatnēm vai citās vietās, no kurienes tie var uzkrist citiem cilvēkiem virsū;
- veicot virsmu apdares darbus, seko, lai ievilktie elektrības vadi nebūtu zem sprieguma;
- nelieto ķīmiskās vielas, par kuru pareizu izmantošanu un iespējamo kaitīgumu neesi informēts;
- pirms uzsāc darbu ar jaunu vai nezināmu ķīmisko vielu vai maisījumu, pieprasi no darba devēja drošības datu lapu Tev saprotamā valodā;
- nestāvi zem paceltas kravas;
- ievēro būvniecības, būvmontāžas vai demontāžas darbu un remontdarbu objekta teritorijā uzstādītās drošības zīmes, brīdinošos uzrakstus un norādītos satiksmes ceļus;
- ievēro darba aprīkojuma lietošanas instrukcijas un ražotāja norādes, lieto aprīkojumu tikai tam norādītajiem mērķiem;
- nelec tranšejā vai pāri tai, izmanto kāpnes un pārejas tiltiņus;
- neej tuvu izraktas tranšejas malai, jo tā var iegrūt;
- nokāpšanai tranšejās vai bedrēs izmanto kāpņu laipas ar margām vai pieslienamās kāpnes;
- ievēro iekšējā un ārējā transporta pārvietošanās ceļus un vietas.

Ja darba vietā pamani ko kaitīgu, bīstamu vai bojātu, nekavējoties ziņo savam tiešajam vadītājam!

Kas jāzina par pārvietojamām kāpnēm un darbu uz tām?

Pirms kāpņu, slietņu, trapu lietošanas, vizuāli apskatot, jāpārliecinās par to elementu atbilstību sekojošām prasībām:

- koka kāpņu kāpšļiem un spraišļiem jābūt bez plaisām, nošķēlumiem;
- kāpņu atbalstiem jābūt apkaltiem ar asiem uzgaļiem, bet izmantojot tās uz betona, asfalta, tām jāuzvelk gumijas vai cita neslīdoša materiāla uzgaļi;
- kāpņu augšējiem āķiem jābūt stingri nostiprinātiem, bez lūzumiem un citiem defektiem;
- trapiem, tiltiem, pacēlēja grozam jābūt ar stingri nostiprinātu nožogojumu;
- koka trepēm jābūt pārbaudītām vismaz vienu reizi 6 mēnešos;
- instrumentu pārnešanai jālieto soma ar pleca siksnu vai siksnu ar instrumentu piestiprinājumu;
- uz kāpnēm ieteicams strādāt ne ilgāk kā 30 minūtes (viena nepārtraukta perioda ilgums), tad jāmainās uz citu dinamiskāku darbu, kas mazāk noslogo ķermeni.

Kas jāzina par sastatnēm un darbu uz tām?

- Darba devējs norīko atbilstoši apmācītu par sastatnēm atbildīgo speciālistu, kurš novērtē izvēlēto sastatņu stiprību, stabilitāti un piemērotību veicamajam darba veidam;
- Sastatnes jāmontē saskaņā ar standarta konfigurāciju (tipveida risinājumu), kas atbilst Latvijas standartu prasībām un ražotāja instrukcijām, ja dati par sastatņu stiprību un stabilitāti nav pieejami vai neattiecas uz paredzēto sastatņu konstrukciju, atbildīgajam speciālistam jāveic aprēķini un jānovērtē izvēlēto sastatņu stiprība un stabilitāte;
- Ekspluatēt sastatnes un pastatnes drīkst tikai pēc to pieņemšanas noteiktā kārtībā;
- Sastatņu ekspluatācijas procesā tās regulāri jāapskata darbu vadītājam vai meistaram;
- Aizliegts:
  - nepiederošām personām atrasties uz sastatnēm;
  - mest no sastatnēm un pastatnēm instrumentus, taru, jebkādus citus priekšmetus;
  - sēsties vai stāvēt uz sastatņu vai pastatņu margām, kā arī lēkāt pa to klāju;
  - uzkāpt vai nokāpt pa sastatņu vai pastatņu statnēm;
  - pieļaut sastatņu pārslogošanu (piemēram, sakraut pārāk lielu svaru uz m^2 laukuma);
  - pieļaut, ka vienā sastatņu vietā vienlaicīgi atrodas vairāki nodarbinātie;
  - ieiet no sastatnēm un pastatnēm logu un durvju ailēs;
  - patvaļīgi mainīt sastatņu, pastatņu karkasu konstrukcijas, kā arī noņemt stiprinājumus;
  - piestiprināt drošības jostu pie pastatņu margām un montāžas galdiem.

Kas jāzina par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, strādājot augstumā?

- Drošības jostas drīkst izvēlēties tikai gadījumos, kad nepieciešama kritiena novēršana (piemēram, strādājot uz jumta drošības troses garums neļaus notikt kritienam, bet noturēs darbu veicēju uz jumta). Ja troses garums ir garāks, tad nodarbinātais kritīs un būs nepieciešami aizsardzības līdzekļi kritiena apturēšanai. Tas nozīmē, ka nepieciešams lietot drošības sistēmu. Kādas sekas var rasties, ja kritiena apturēšanai lietotu drošības jostu, uzskatāmi var redzēt attēlā (cilvēka ķermeņa "pārlūšana" līdzīgi veidam, kā pārlūzt koks).

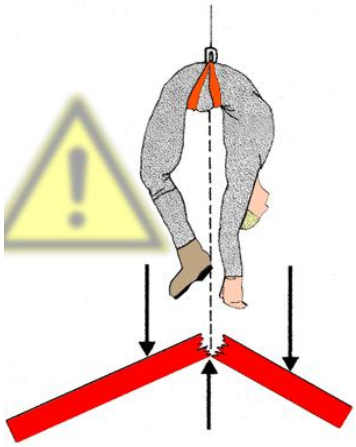

- Atkarībā no uzdevuma un izmantošanas apstākļiem individuālos aizsardzības līdzekļus aizsardzībai pret kritieniem var iedalīt divās lielās grupās:
  - kritiena apturēšanas sistēmas;

- kritiena novēršanas sistēmas.

- ❑ Pirms drošības jostu vai drošības sistēmu lietošanas, pārliecinies par tās elementu atbilstību sekojošām prasībām:
  - drošības jostai jābūt pārbaudītai (pārbaudes biežumu nosaka drošības jostu ražotājs lietošanas instrukcijā- parasti pārbaudes jāveic ne retāk kā vienu reizi 6 mēnešos vai vienu reizi gadā; lietošanas instrukcijā arī atrodama informācija par pārbaudes veidiem, un tās var atšķirties dažādu ražotāju jostām);
  - drošības jostas nesošai siksnai nedrīkst būt plaisas, uzrāvumi, izdegumi, krunkas, saeļļojumi un citi defekti, kas mazina tās izturību;
  - nošūtie siksnu gali nedrīkst būt spuraini, diegi izdiluši, diegu gali nostiprināti sakausējot;
  - siksnu savienotājmehānisma turētājam, regulēšanas pirkstiem, riņķiem nedrīkst būt plīsumi, izdilumi, kas dziļāki par 1mm, deformējumi un dziļi izrūsējumi;
  - savienotājmehānisma atsperes nedrīkst būt lūzušas, starp āķi un bloķētājrokturi nedrīkst būt brīvkustība, tā darbībai jābūt bez traucējumiem;
  - amortizatora lentēm jābūt droši sakniedētām, lente nedrīkst būt uzrauta, izspūrusi, amortizatora futrālis nedrīkst būt bojāts;
  - karabīne nedrīkst būt sarūsējusi, deformējumi nedrīkst būt dziļāki par 1 mm, cikla "aiztaisīšana - attaisīšana " ilgums ne ilgāks par 3 sekundēm.
- ❑ Drošības trose nedrīkst būt saeļļota, ar atskabargām, plīsumiem, dobumiem;
- ❑ Drošības troses vietā aizliegts lietot tās aizvietotājus – stieples, jebkura diametra kaprona vai kaņepju virves u.c.;

Kas ir jāzina par demontāžas darbiem?

- ❑ Ievēro, ka demontāžas darbi ir sevišķi bīstami, veic tos tikai saskaņā ar projektu.
- ❑ Demontāžas darbus plāno un veic tikai darba vadītāja vai cita darba devēja norīkota nodarbinātā uzraudzībā, kuram ir nepieciešamās zināšanas un pieredze attiecīgajā jomā;
- ❑ Ievēro nojaukšanas secību un saņemto instruktāžu;
- ❑ Teritorijai, kurā tiek veikti demontāžas darbi, jābūt iežogotai saskaņā ar darbu veikšanas projektu un darbu vadītāja norādēm, kā arī jābūt izvietotām brīdinājuma zīmēm un uzrakstam: „Nepiederošām personām teritorijā uzturēties aizliegts";
- ❑ Pirms darbu sākuma pārliecinies, ka nojaucamais objekts atslēgts no maģistrālajiem tīkliem (ūdens-, siltuma-, gāzes-, elektroapgādes-, u.c.), kā arī vai ir veikti pasākumi, lai tie netiktu bojāti demontāžas laikā;
- ❑ Seko, lai demontējamās konstrukcijas vai ēkas daļas būtu nodrošinātas pret nejaušu krišanu vai sagrūšanu un putekļu mākoņu veidošanos;
- ❑ Lai novērstu intensīvu putekļu veidošanos, sausais pildījums jāaplaista ar ūdeni;

- Aizliegts vienlaicīgi izjaukt konstrukcijas divos un vairāk līmeņos (stāvos) pa vienu vertikāli, neatkarīgi no pārsegumu skaita starp tiem. Demontāžas laikā cilvēki nedrīkst atrasties apakšējos stāvos un telpās;
- Aizliegts veikt demontāžu, ja ir atkala, bieza migla, stiprs vējš, lietusgāzes un sniegputenis;
- Nojaucot augšējos stāvus, materiālus nolaiž ar celšanas mehānismu palīdzību vai izmantojot slēgtas kastes un konteinerus, vai pa slēgtām teknēm, saskaņā ar darbu vadītāja norādījumiem;
- Aizliegts pārslogot pārsegumus un aizkraut kāpnes ar nojaukšanas materiāliem un atkritumiem. Aizvācot celtniecības atkritumus, nepieciešams uzvilkt respiratoru (lai pasargātu acis) un uzlikt aizsargbrilles (lai pasargātu acis);
- Veicot demontāžu jumtiem, kuru segumam izmantots šīferis, kā arī veicot siltumizolācijas demontāžu, iespējama azbesta šķiedru nonākšana gaisā. Tev ir jābūt īpaši apmācītam veikt šo darbu[1]!
- Jumta demontāža jāsāk, izjaucot ūdens noteces caurules, teknes, renes, brandmūra sienu pārsegumus u.c. izbīdītās detaļas. Darbus veic virzienā no kores uz karnīzi. Esošos iežogojumus noņem pēdējos. Lai pārvietotos pa azbestcementa un dakstiņu jumtu un pārsegumiem no putu betona loksnēm, jāizveido tiltiņi (kāpnītes), kuru platums 30 cm. Šīferis, dakstiņi, betona loksnes jāizjauc, pēc iespējas saglabājot tos veselus, un jānolaiž zemē ar celšanas mehānismu palīdzību konteineros;
- Latojumu un kopturi izjauc nevis vienlaidus, bet tā, lai ik pēc 1 – 1,5 m saglabātos izturīgi elementi;
- Gāžot sienas ar traktora vai vinčas palīdzību, pirms tam jāsadala tās no augšas līdz apakšai. Šķēlumu vietas iepriekš iezīmē. Pie sienas tiek piesieta trose, kuras garums – ne mazāks par trim izjaucamās sienas augstumiem. Zem troses augšpusē novieto paliktni, lai trose neiegrieztos sienā. Trose pie traktora jāsien ar pašsavelkošos mezglu, kuru var ātri atsiet. Brīdī, kad siena (iesākumā lēnām) sāk krist, traktors nedrīkst apstāties. Tam jāturpina kustība uz priekšu, lai izvairītos no iespējamā šķembu trieciena un izstieptu darba trosi. Sienas gāšanās laikā strādnieki nedrīkst atrasties tuvāk sienai, nekā atrodas traktors. Vislielākās briesmas var radīt no sienas atrāvusies trose brīdī, kad tā tiek nostiepta horizontālā stāvoklī. Traktora aizmugurējai daļai jābūt ar nožogojumu režģa veidā, kas netraucē pārskatīt apkārtni;
- Izjaucot ēkas ar spridzināšanas palīdzību, jāzina bīstamās zonas robežas, jāzina signāli ko lieto spridzināšanas darbu laikā objektā un jāizpilda signalizētāju norādījumi par ieiešanu bīstamajā zonā un iziešanu no tās.

Kas jāzina par zemes darbu veikšanu?

- Neveic rakšanu, izmantojot parakšanas paņēmienu;
- Neroc tranšejas un būvbedres ar vertikālām sienām bez to nostiprināšanas dziļāk par 1 m uzbērtas smilts vai grants gruntī, 1,25 m - mālainās smiltīs, 1,5 m - smilšaina māla un māla gruntīs, 2 m sevišķi blīvās gruntīs;
- Ziemā grunts rakšana, bez nostiprināšanas atļauta tikai grunts sasalšanas dziļumā;
- Novieto izrakto zemi ne tuvāk par 0,5 m no tranšejas malas;
- Tranšeju tīrīšanu vienlaikus ar strādājošu ekskavatoru veic ārpus bīstamās zonas, kuras lielums ir ekskavatora strēles maksimālais griešanās rādiuss plus 5 m;
- Atklājot rakšanas gaitā neuzrādītas apakšzemes komunikācijas vai munīciju vai citus aizdomīgus priekšmetus, nekavējoties pārtrauc darbu, atstājot šo bīstamo zonu, un ziņo par notiekošo tiešajam darba vadītājam.

Kādas ir Tavas tiesības?

- **neuzsākt** vai **pārtraukt darbu**, ziņojot tiešajam darbu vadītājam un uzticības personai, ja darba apstākļi rada draudus Tev vai apkārtējo cilvēku drošībai vai veselībai;
- **neuzsākt** darbu, ja darbā izmantojamās iekārtas, ierīces, darbgaldi, darbarīki vai transportēšanas mehānismi neatbilst to ekspluatācijas un darba aizsardzības normatīvo aktu prasībām, kā arī, ja nav veikta tehniskā pārbaude;
- **atteikties** veikt darba uzdevumu, ja darbu izpilde neatbilst tavai profesionālajai sagatavotībai;
- **pieprasīt** individuālos aizsardzības līdzekļus, lai pasargātu sevi no veselībai kaitīgiem darba vides faktoriem;
- **ievēlēt** uzticības personu, kura pārstāv nodarbināto intereses darba aizsardzībā (ja uzņēmumā nodarbināti vairāk par 5 darbiniekiem).

Vienmēr atceries par savām tiesībām un izmanto tās!

[1] Vairāk par azbestu lasi bukletā „Darba aizsardzības prasības darbā ar azbestu".

Kur un kādā veidā var saņemt informāciju un konsultācijas?

- LR Labklājības ministrijas Darba departamentā
  Skolas ielā 28, Rīgā, LV-1331
  Tālrunis 67021526
  www.lm.gov.lv

- Valsts darba inspekcijā
  K.Valdemāra ielā 38, k.-1, Rīgā, LV-1010
  Tālrunis 67186522, 67186523
  www.vdi.gov.lv
  vai Valsts darba inspekcijas reģionālajās inspekcijās

- Latvijas Darba devēju konfederācijā
  Baznīcas iela 25-3, Rīga, LV 1010
  Tālrunis 67225162
  www.lddk.lv

- Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībā
  Bruņinieku ielā 29/31, Rīgā, LV – 1001
  Tālrunis 67270351, 67035960
  www.lbas.lv

- RSU Darba drošības un vides veselības institūtā
  Dzirciema ielā 16, Rīgā, LV – 1007
  Tālrunis 67409139
  www.rsu.lv/ddvvi

Plašāka informācija par darba aizsardzību Latvijā www.osha.lv.

Šis materiāls ir sagatavots ar Valsts Sociālās apdrošināšanas aģentūras atbalstu kā daļa no darba aizsardzības preventīvo pasākumu plāna.

Materiālu aktualizēja Rīgas Stradiņa universitātes Darba drošības un vides veselības institūts 2011.gada jūlijā. Bezmaksas izdevums.

Materiāla identifikācijas Nr. 59-2011.